

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2026. № 1. ISSN 2307-2105

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.1.99>

УДК 338.12(520)(091):330.342](045)

С. В. Нараєвський,

к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5527-893X>

С. С. Вареник,

здобувачка вищої освіти кафедри міжнародної економіки,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-9670-0726>

ПЕРЕБІГ ТА ЗАНЕПАД ЯПОНСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДИВА ЯК ОСНОВА СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО УСТРОЮ КРАЇНИ

S. Naraievskiy,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of

International Economics, National Technical University of Ukraine

«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

S. Varenyk,

Student of the Department of International Economics, National Technical

University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

THE COURSE AND DECLINE OF THE JAPANESE ECONOMIC MIRACLE AS THE BASIS OF THE MODERN ECONOMIC SYSTEM OF THE COUNTRY

У статті здійснено аналіз макроекономічних показників, які розкривають періодизацію економічного розвитку Японії у повоєнні роки. «Економічне диво» як феномен форсованого розвитку створило підґрунтя для виділення ключових експортоорієнтованих напрямків завдяки провадженню політики державної інтервенції та унікальної корпоративної моделі «кейрецу». Зроблено висновок про зростання основних макроекономічних показників.

Виявлено ключовий переломний момент у розвитку японської економіки – період «бульбашки», лускання якої призвело до деструктивних змін на фінансовому ринку та ринку нерухомості. Розглянуто структурну кризу 1991-2001 рр. у вигляді хронічної дефляції, падіння обсягів приватного кредитування та стрімкого зростання державного боргу як наслідків неефективного управління ресурсами протягом попередніх періодів.

Зроблено висновок про роль «Абеноміки» у відновленні макроекономічних показників та активізації діяльності корпорацій.

Політика в період «Абеноміки» була спрямована на подолання негативних наслідків застою завдяки здійсненню фіскального стимулювання та монетарної політики, що дозволило країні стати на шлях відновлення зростання ВВП та індексу Nikkei як основного індикатора діяльності корпорацій. Зроблено висновок, що подальше зростання вимагає впровадження ряду глибоких структурних реформ.

The article analyzes macroeconomic indicators that reveal and confirm the periodization of Japan's economic development in the post-war years. The “economic miracle” as a phenomenon of intensive development created the basis for the formation of the modern system of the state. It was found that the basis of growth was the implementation of the policy of state intervention under the coordination of Ministry of International Trade and Industry and the Bank of Japan. State institutions promoted successful government-business cooperation, which allowed the development of key export-oriented areas and sectors of the

economy. The unique corporate model «keiretsu» is considered, which is a classic example of Japan's internal organization and ensures high employee loyalty and labor productivity. It was concluded that the main macroeconomic indicators, including GDP, were growing rapidly.

Inefficient resource management (artificial excessive reduction of the discount rate and stimulation of speculation in the real estate and financial markets) has led to excessive asset growth. The “bubble” collapse became the root cause of the long-term structural crisis of 1991-2001, which was called the “lost decade”. The structural crisis is considered in the form of chronic deflation, a significant drop in the volume of private lending, loss of demand for products, and a rapid increase in public debt as a consequence of inefficient management of resources for previous periods.

A conclusion was made about the role of “Abenomics” in restoring macroeconomic indicators and activating the activities of corporations. Policy during the “Abenomics” period was aimed at overcoming the negative consequences of stagnation thanks to the implementation of a dual reform (fiscal stimulus and monetary policy), which allowed the country to embark on the path of gradually restoring both GDP and the Nikkei index as the main indicator of corporate activity.

It was concluded that further sustainable long-term growth and a final solution to the problem of public debt growth in the conditions of demographic challenges require several deep structural reforms.

Ключові слова: японське «економічне диво», бульбашка активів, «Абеноміка», «втрачене десятиліття», дефляція, кейрецу.

Keywords: Japanese «economic miracle», asset bubble, «Abenomics», «lost decade», deflation, keiretsu.

Постановка проблеми. Японське «економічне диво» (1950-ті – 1980-ті рр.) створило унікальне соціально-економічне підґрунтя для встановлення

сучасного устрою держави. Його перебіг, а також завершення та перехід у подальші етапи економічного розвитку («бульбашка», «втрачене двадцятиліття» та «Абеноміка») сприяли становленню сучасної економічної ситуації у Японії. Відтак аналіз основних макроекономічних показників країни в історичному контексті дозволить оцінити роль урядових реформ та соціально-економічної моделі на сучасний стан та подальші перспективи розвитку Японії.

Японське «економічне диво» – це феноменальне та безпрецедентне явище в історії розвитку світової економіки. Попри несприятливі прогнози на складний пост-воєнний період відновлення, Японія досить швидко досягла довоєнних показників у розвитку за лічені десятиліття, що значно перевищило аналогічні темпи зростання у США та країнах Західної Європи.

Загалом, розвиток Японії в повоєнну епоху розділяють на чотири періоди: реконструкція або відновлення (1945-1953 рр.), високе зростання (1954-1973 рр.), уповільнення (1974-1990 рр.), період структурної кризи або «втрачене десятиліття» (1991-2001 рр.), повільне зростання (з 2002 р. і дотепер) [1, с. 48].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен японського «економічного дива» привернув увагу багатьох дослідників та науковців з усього світу.

У працях українських економістів висвітлюються питання унікальності корпоративного устрою країни та її відмінності від існуючих на теренах «західного світу». Іншими предметами зацікавленості у вивченні означених періодів виступають аналіз банківської системи та роль економічних реформ повоєнного періоду як рушій «дива».

Олійник О. [1] пропонує періодизацію історичного розвитку Японії в аналізованій період та звертає увагу на стратегічну роль США в повоєнному відновленні країни, визначає ключові реформи та підкреслює їхні переваги на прикладі порівняння з іншими провідними країнами.

Кузнецов О.В. [2] детально досліджує питання японської корпоративної моделі та її трансформацію під впливом повоєнного відновлення країни та кризи 1980-х років.

Піляєв І. В. [4] розглядає роль банків як основу здійсненої стрімкої трансформації та описує досвід Японії як приклад для майбутнього відновлення України після завершення російсько-українського конфлікту.

Японські науковці розглядають питання першопричин стагнації та концентруючись на зміцненні єни та хронічних дефляційних процесах.

Nishizaki K., Sekine T., Ueno Y., Kawai Y. [7] виділяють дві основні причини виникнення дефляції після лускання «бульбашки» активів: негативний розрив випуску та інфляційні очікування. До інших можливих причин дослідники віднесли, по-перше, зміцнення національного курсу єни, що призвело формування пастки ліквідності, а по-друге, спостерігався позитивний шок пропозиції в секторі кінцевих товарів з країн, що розвиваються (зокрема, Китаю).

Aramaki, K., Aramaki, K., & Dreyer [5] у своїй праці також розглядають причини дефляційних процесів та тривалої стагнації у Японії, виділяючи серед причин наступні:

- наявні проблеми з балансами банків швидко списати непрацюючі активи після лускання «бульбашки»;

- виникнення «Зомбі-компаній» (корпорації, які не мали спроможності покрити борги прибутком);

- несприятливі демографічні фактори (старіння населення і, як наслідок, скорочення робочої сили);

- пастка ліквідності та нульова нижня межа (неможливість додаткового зниження номінальних процентних ставок у поєднанні з низькими інфляційними очікуваннями призвела до стримування інвестицій).

Також автори описують основні «стовпи» політики Абе Шіндзо, звертаючи увагу на позитивні ефекти «Абеноміки»:

- стимулювання зростання ВВП через фіскальне стимулювання і послаблення єни;

- різке зниження рівня безробіття через збільшення ролі жінок і людей похилого віку у здійсненні економічної активності.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є підтвердження періодизації економічного розвитку Японії після Другої світової війни шляхом здійснення аналізу основних макроекономічних показників.

Для успішного виконання мети дослідження вирішено наступні завдання:

- проаналізовано основні макроекономічні показники: ВВП країни у період 1946-2023 рр., зовнішньоекономічну торгівлю у період 1959-1970 рр., динаміку державного боргу протягом 1979-2022 рр., рівня кредитування приватного сектору 1980-2020 рр., та коливання індексу Nikkei;

- виділено ключові періоди у динаміці макроекономічних показників;

- досліджено вплив змін у політиці уряду на стан японської економіки.

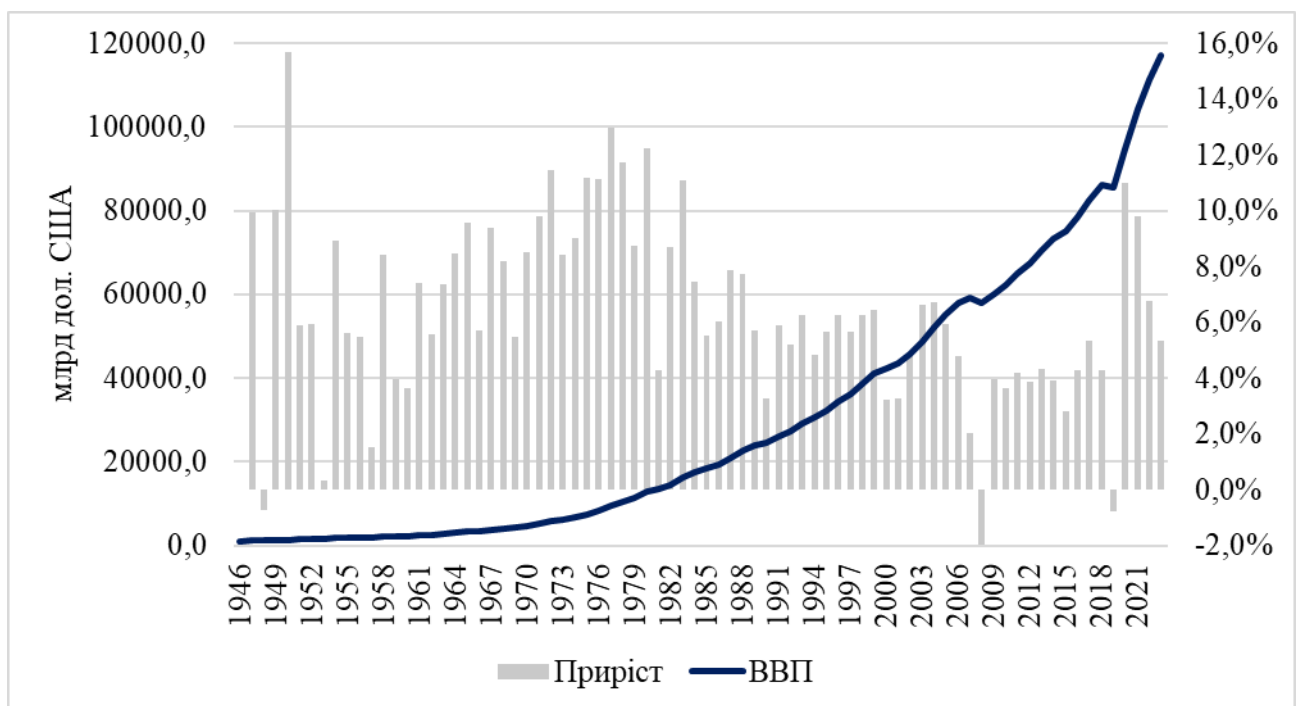
Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналіз проведених досліджень свідчить про трансформацію японської економічного устрою у повоєнні роки Другої світової війни з метою відновлення після поразки.

За словами Кузнецова О.В. [2, с. 73], після поразки у Другій світовій війні воєнізований дух Японії переріс у стрімкий економічний розвиток. Основні макроекономічні показники набули рис прискореного росту, який значно випередив інші країни світу.

Управління трансформацією японської економіки війни взяли на себе три центральні інституції: Міністерство міжнародної торгівлі та промисловості, Міністерство фінансів та Банк Японії, чия роль в основному полягала у досягненні ефективної взаємодії між урядом та японським бізнесом [2, с. 73].

Держава суттєво скоротила видатки на військову сферу, сконцентрувавшись при цьому на розвитку визначених стратегічно важливих галузей. Так, колись переважно сільськогосподарська країна стає на шлях індустріалізації, експортна продукція «завойовує» міжнародний ринок, характеризується високою конкурентоспроможністю та перетворює Японію на одного з найбільших експортерів.

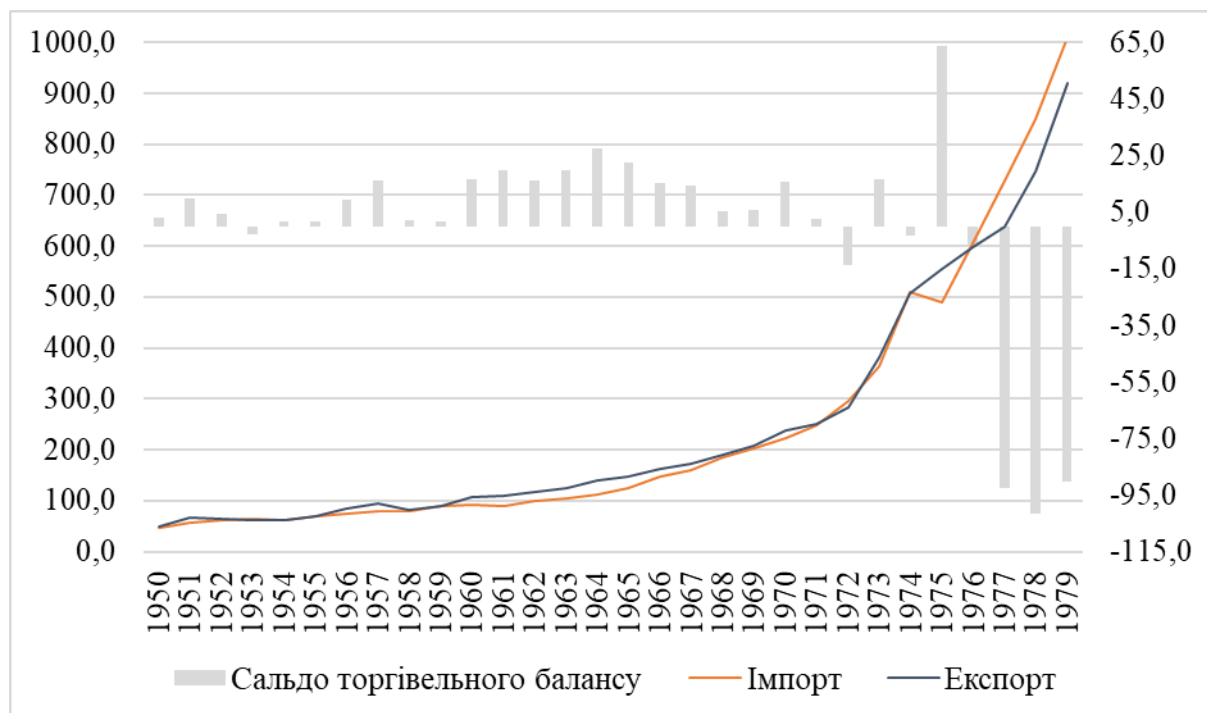
Згідно з проведеним аналізом динаміки валового внутрішнього продукту (рис. 1.) [3], у період повоєнного відновлення, темпи зростання ВВП становили у середньому 8,7%, натомість аналогічний показник для періоду високого зростання протягом 1954-1973 рр. досягає значення вже у 10,3%. Ріст ВВП у цей період пов'язується переважно з двоїстим характером реформ уряду. З одного боку, відбувся стрімкий розвиток експортно орієнтованих галузей, таких як автомобілебудування та електроніка, а з іншого боку уряд стимулював інвестиції.

Рис. 1. Динаміка ВВП Японії у період 1947-2023 рр.

Джерело: Узагальнено та згруповано на основі [3].

Завдяки переорієнтації японської економіки на зовнішню торгівлю в період «економічного дива» посилюється роль експорту у ВВП країни та спостерігається переважання цього показника над імпортом (рис. 2) [3]. Експорт розвився під впливом закупівель США: протягом 1958-1960 рр. зростання цілеспрямованого поглинання японського експорту на понад 150% стало причиною для першого позитивного показника торгівельного балансу Японії, таким чином США стає найбільшим партнером Японії та в наступному десятилітті закуповує орієнтовно 30 % продукції країни Висхідного Сонця [1., с. 50]. Найбільше позитивне сальдо зовнішньої торгівлі країни було досягнуто у 1975 році та становило +63,90 млрд дол. США. Інтенсифікація експорту призвела до збільшення прибутків японських компаній, які забезпечили значні надходження до бюджету, що мало позитивний вплив на платіжний баланс країни, зростання інвестицій та продуктивності праці [1., с. 50].

Рис. 2. Зовнішньоекономічна торгівля товарами та послугами протягом 1950-1979 рр.

Джерело: Узагальнено та згруповано на основі [1; 3].

Індустріалізація Японії та розвиток провідних галузей протягом аналізованого періоду ґрунтувалася на тотальній перебудові наявного устрою. Під патронатом США було остаточно скасовано поміщицьке володіння, що трансформувало статус селян з орендарів на фермерів, а паралельно із земельною реформою було здійснено так звану реформу великої індустрії, яка передбачала заміну дзайбацу (переважно вертикальні, монополістичні конгломерати у володінні знатних родових кланів) на кейрецу (капіталістичні корпорації кластерного типу під керівництвом професійних менеджерів та контролем профспілок) [4, с. 4].

Протягом початкового періоду свого існування кейрецу виявили стійкість до волатильності фондового ринку, оскільки джерелом фінансування своїх виробничо-інвестиційних проектів визначали банківські кредити [4, с. 5]. Така затребуваність у кредитних коштах стимулювала кредитні операції японських банків, що стимулювало їхнє зростання та пояснювало потребу у пошуку ними джерела фінансування у вигляді депозитів громадян. Вже у другій половині 1980-х років японські банки піднялися на 8-й щабель за обсягом депозитів у світі, здійснювали близько 40% міжнародних кредитних операцій, 25% світових закордонних банківських авуарів, 10-15% заборгованості країн; держава стала найбільшим неттокредитором та власником золотовалютного резерву у світі [2, с. 73].

Характерною рисою кейрецу є підпорядкованість японській корпоративній моделі. Компанії розглядаються як спільноти, у яких визначальну роль має задоволення суспільних потреб, а не окремих управлінців чи акціонерів, для фірм характерним явищем є довічний найм працівників та зобов'язання менеджерів вищих ланок, що забезпечує їхню «лояльність» та неможливість переходу до фірми-конкурента [2, с. 74]. Цікавим є факт розстановки пріоритетів менеджерів під час кризи: замість скорочення штату як першочерговий етап, управлінці скорочують дивіденди, пізніше – власну зарплатню, сприяють добровільному виходу деяких працівників на пенсію або їхньому безперешкодному переходу в іншу

компанію, а звільнення співробітників відбувається лише як винятковий метод.

Економічні успіхи Японії ґрунтувалися на кількох «китах»: продуктивності людського ресурсу (тривалість робочого тижня на 30-40% більша, ніж у Західній Європі чи США), раціоналізації організації виробництва (впровадження систем «total quality control» та «just in time production»), ефективному управлінні інвестиційними потоками, високій капіталізації доходів (85% прибутку повертається у виробництво), значній інтервенції держави у перерозподіл ресурсів [2, с. 73].

Першим переломним моментом для японської економіки став 1973 рік (перша нафтова криза), який змусив країну переоцінити власну залежність від імпорту нафти. Уряд здійснив ряд заходів із впровадження принципів енергоефективності виробництв, переспрямування інвестиційних потоків у менш енергомісткі галузі, продукція яких і на сьогодні зберігає високі показники конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Японія залишається впливовим експортером електроніки, роботизованих систем, точних приладів та ін.

Після першої нафтової кризи темпи зростання стали помітно повільнішими та перейшли до наступної фази, під час якої відбувся спад економічних показників, що зрештою через півтора десятиліття призвело до кризи.

Варто зазначити, що у 1980-х зменшилося жорстке адміністративне управління, відбулася трансформація уряду, ним було здійснено ряд заходів з активізації інвестиційної діяльності. Протягом періоду ММТП надає субсидії на дослідження та здійснення розробок, проваджує торгівельну та інвестиційну політику, які мали на меті захистити інтереси національних компаній від міжнародної конкуренції, бере на себе ризики, забезпечує штучну мотивацію до інвестиційної діяльності та розробляє графік її здійснення, координує потоки інвестицій задля пониження рівня конкуренції

між компаніями та змушує банки надавати кредити кластерним компаніям [2, с. 74].

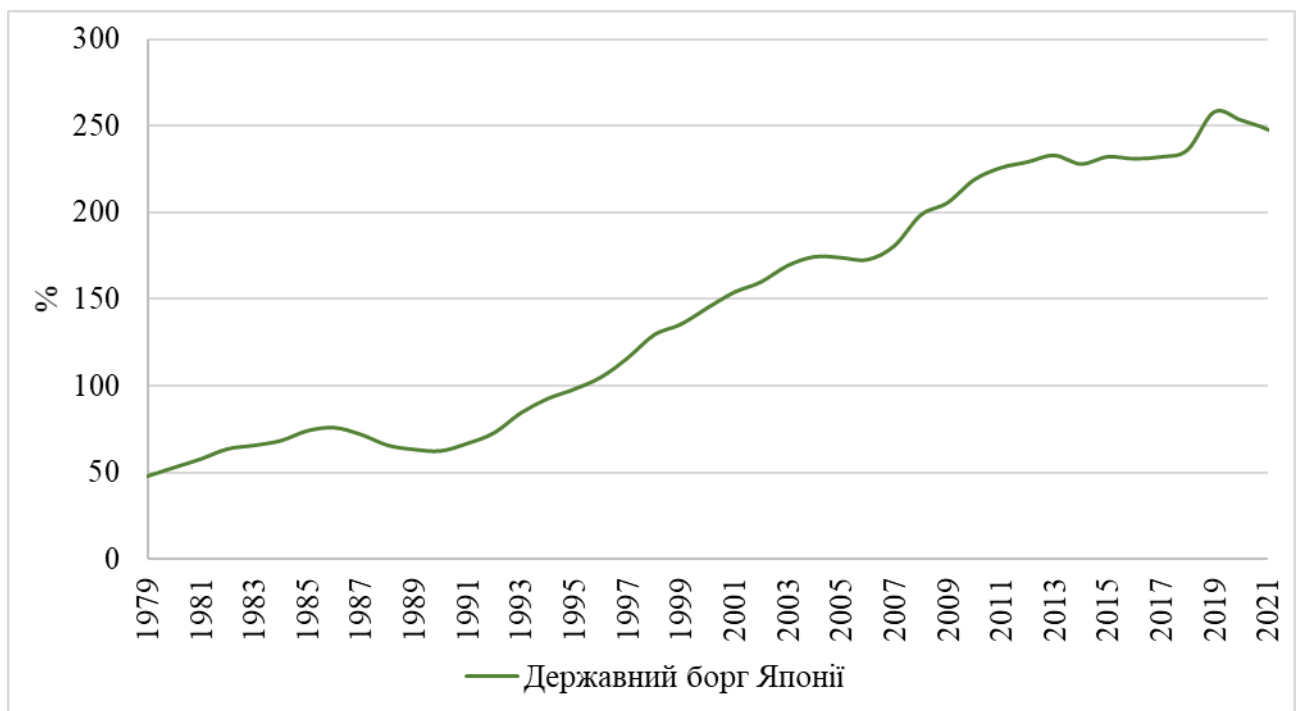
Несприятливим моментом для японської банківської системи стала різка ревальвація єни, відповіддю на яку стало штучне зниження офіційної облікової ставки практично до нуля, стимулювання бюджетних витрат (збільшилися на 34,6%) та намагання пожвавити фондовий ринок і ринок нерухомості [2, с. 76]. Політика штучного завищення вартості нерухомості дійсно пожвавила ринок, проте форсування цін зрештою призвело до протилежного результату. Згідно з аналізом Кенджі Арамакі [5, с. 33], вартість землі у міській місцевості зростає приблизно у 4,9 разів з квітня 1983 року до «пікового» у квітні 1990 році. Після значного форсування цін та збільшення іпотечних виплат, організації, які до цього моменту показали зростання завдяки підвищеному попиту та пізніше виявилися неплатоспроможними, опинилися перед необхідністю продати частку у володінні землею та нерухомості, що привело до різкого падіння попередньо форсованої вартості на вторинному ринку.

Вищеописаний період називають економікою «бульбашки», після лускання якої, компанії виявилися неплатоспроможними, стали збитковими, перестали кредитуватися через високі ризики, що в сукупності призвело до перетворення Японії на країну з одним із найбільших рівнів державного боргу. Відхід «бульбашки» призвів до тривалої структурної кризи, яка отримала назву «втрачене десятиліття» (1990-2001 рр.).

До особливих характеристик періоду варто віднести перетворення виданих банківських кредитів на непрацюючих активів, які зрештою стали збитками банківської системи. Однак, незважаючи, на несприятливі фінансові процеси банки уникають їхнього списання, продовжуючи кредитувати нежиттєздатні фірми, які зрештою виявилися неспроможними покрити борги прибутками та отримали назву «зомбі-компанії». Підтримка банками останніх призвела до перешкоджання у потоках капіталу, робочої сили та технології до інноваційних та продуктивних секторів, що в кінцевому

результаті стало гальмом у загального зростання й створило дефляційний тиск на економіку [5].

Державний борг (рис. 3) [6], який виник протягом несприятливих економічних періодів, показав стійку тенденцію до збільшення. Заборгованість держави на початок «бульбашки» становила близько половини ВВП країни (52,8%), на кінець – 62,3%. З початком структурної кризи боргове навантаження зросло до 66,8% протягом одного року й продовжило зростати до кінця «втраченого десятиліття», перевищивши макроекономічний показник на 45,1%. Негативна тенденція до збільшення заборгованості відносно ВВП продовжується до поточного періоду. За різними джерелами, Японія перебуває серед числа країн з найвищим показником боргового навантаження на ВВП держави.

Рис. 3. Співвідношення державного боргу до ВВП Японії

Джерело: Узагальнено та згруповано на основі [6].

Дефляційні процеси продовжилися навіть після завершення періоду стагнації. Їхнє посилення фактично призвело до подальшого перетікання «десятиліття» у «двадцятиліття». У Японії у цей період зростають

заощадження, які, на відмінну від попередніх років, не беруть участі в інвестуванні. Через очікуване зниження ціни, більшість витрат відкладалася, попит знижувався, що посилювало дефляційну спіраль. Кенджі Нішізакі та ін. [7] у своєму аналізі зазначають про наступні тенденції: індекс споживчих цін набував переважно негативних значень з 1998 року; банківські кредити з періоду «бульбашки» стали ризиковими, що збільшило державні облігації, але не кредитування приватного сектору; зниження природної процентної ставки, що негативно вплинуло на очікування майбутнього зростання доходів.

До факторів, що посилювали кризові процеси варто додати негативні демографічні процеси у країні, які проявляються у старінні населення та свого часу призвели до зменшення сукупного споживчого попиту внаслідок психологічних особливостей вікових змін та схильності до заощаджень [5].

Традиційно, стимулювання сукупного споживання та виведення економіки з низького зростання забезпечується зниженням номінальної відсоткової ставки. Однак в умовах дефляції та низької інфляції подальше пом'якшення політики є обмеженим нульовою нижньою межею. Це, своєю чергою, призводить до надмірно високої реальної ставки, що посилює стримування інвестиційних процесів і споживання, сприяючи формуванню пастки ліквідності й нівелювання ефективності монетарних інструментів [5].

Говорячи детальніше про кредитування приватного сектору (рис. 4) [8], варто відзначити, що наприкінці першого «втраченого десятиліття» відбувся обвал показника з 181,7% до 105,7% протягом одного року, що вказує на значний дефляційний процес у країні. Банки відмовилися від ризикового кредитування корпорацій, натомість компанії вказують про неготовність позичати кошти у комерційних банків через низькі очікування зростання доходів у зв'язку зі зниженням попиту.

Протягом структурної кризи компанії понесли значні збитки принаймні через падіння цін, що призвело до падіння індексу Nikkei (середнє арифметичне 225 акцій компаній Японії, що найбільше торгуються на

Токійській біржі), який фактично відображає ефективність діяльності компаній [9; 10].

Рис. 4. Кредитування приватного сектору у співвідношенні до ВВП

Джерело: Узагальнено та згруповано на основі [8].

Звертаючись до основного макроекономічного показника, загалом протягом аналізованого періоду 1991-2001 рр. ВВП (рис. 1) демонстрував нестійкий та низький позитивний тренд до зростання.

«Абеноміка» – це загальний термін для опису політики прем'єр-міністра Японії Абе Шіндзо. Управління економікою базувалося на монетарній політиці, гнучкій фіскальній політиці та стратегії просування інвестування, що мало на меті «перемогти дефляційні процеси», які розпочалися внаслідок застою. Серед цілей заходів були: завершення фази застою, підвищення рівня зайнятості, створення попиту на продукцію для стимулювання економіки [5, с. 286].

У межах політики також було розроблено заходи із фіскального стимулювання, які ґрунтувалися на прогресивній моделі оподаткування, яка

дозволила залучити на 7,9% більше грошових коштів додержавного бюджету [5, с. 286]. На кінець означеного періоду спостерігалось послаблення єни та наслідкове зростання фондового ринку й підвищення довіри.

Пожвавлення економічної активності підтверджується відновленням індексу Nikkei та його наближенням до історичного максимуму 1989 року (38957 пунктів) після тривалого несприятливого періоду. Показники індексу загалом є відображенням позитивних зрушень в діяльності японських компаній та їхньому поступовому виходу із застою.

На нашу думку, політика уряду Абе Шіндзо забезпечила відновлення японської економіки. Так, судячи з росту ВВП, економіка продовжила поступово зростати на більш, ніж 2,5% щомісячно, за винятком 2019 року (падіння показників пов'язане з початком пандемії COVID-19).

Зважаючи на дефляційний характер кризи та надмірне зміцнення єни як її першопричини, «Абеноміка» ставить перед собою завдання забезпечити зростання інфляційних процесів. За різними джерелами, попередньою оцінкою цільового рівня інфляції було досягнення 2%-значення. Незважаючи на безпрецедентність у здійсненні кількісного та якісного пом'якшення з використанням монетарних інструментів Банком Японії, політика Абе Шіндзо не виконала завдання з досягнення стійкого підйому інфляційних очікувань, що вказує на недостатню ефективність проведених реформ.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Виконаний аналіз ключових макроекономічних показників Японії (ВВП, відсотку зовнішнього боргу, експорту та імпорту, кредитування приватного сектору) та опрацьованих літературних джерел дозволив підтвердити описану Олійником О. періодизацію історії економічного розвитку країни з виділенням ключових етапів від «економічного дива» до «Абеноміки».

На основі аналізу статистичних джерел та досліджень науковців було виявлено, що «економічне диво» стало підґрунтям для розвитку сучасного експорту Японії. Закладений фундамент розвитку деяких галузей дозволив

навіть після тривалої кризи зберегти свою конкурентоспроможність та зайняти провідні місця у світі.

Також було визначено, що «лускання бульбашки» після штучного зниження облікової ставки та підвищення вартості активів призвело до падіння стагнація, яка проявилася у «просіданні» більшості макроекономічних показників та підвищила залежність Японії від зовнішнього боргу, тенденція до зростання якого залишається сталою на сучасному етапі.

Зроблено висновок, що хоча «Абеноміка» забезпечила початок поступового відновлення Японії від негативного впливу «втраченого десятиліття», успіх вважається короткостроковим. Зважаючи на дефляційний характер кризи та надмірне зміцнення єни як її першопричини, «Абеноміка» ставить перед собою завдання забезпечити зростання інфляційних процесів, проте попри значні кроки в сторону здійснення поставленої мети, цільового рівня інфляції не було досягнуто.

Отже, Японія потребує подальшого здійснення трансформації у впровадженні монетарної та фіскальної політики, орієнтуючись на підвищення рівня інфляції задля стабілізації економіки та відновленні у посткризовий період. Уряд став на шлях глибинного структурного реформування, проте задля досягнення цільового результату вдосконалення політик все ще залишається сферою пріоритетного втручання.

Література

1. Олійник О. Японське економічне диво: Історичний розвиток країни у період 1945–1991 рр. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Історія.* 2021. № 148. С. 46-54. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/istoriya_148_2021.pdf#page=46
2. Кузнецов О. В.. Становлення японської корпоративної моделі і криза 1980-х. *Стратегія розвитку України.* 2011. № 4. С. 71-78. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/4397>

3. The official site of Federal Reserve Bank of St. Louis (2025). “FED Economic Data”, available at: <https://fred.stlouisfed.org/> (Accessed 10 October 2025).
4. Піляєв І. Роль банків у економічному відновленні Японії після Другої світової війни. *Економіка України*. 2024. Вип. 3 (748). С. 3-18. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.03.003>
5. Aramaki, K., Sekine, T., Ueno, Y., & Dreyer. (2018). *Japan's Long Stagnation, Deflation, and Abenomics*, Springer Singapore.
6. MacroTrends (n.d.). “Japan Government Debt to GDP Ratio”, available at: <https://www.macrotrends.net/4102/japan-government-debt> (Accessed 10 October 2025).
7. Nishizaki, K., Sekine, T., Ueno, Y., & Kawai, Y. (2012). “Chronic deflation in Japan”. In *Bank for International Settlements (BIS), Japan's deflation, past and present (BIS Papers No 70)*. Bank for International Settlements, pp. 11-32, available at: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bisrap70c.pdf> (Accessed 15 October 2025).
8. World Bank (n.d.). “Domestic credit to private sector by banks (% of GDP) – Japan”, available at: <https://data.worldbank.org/indicator/FM.AST.PRVT.GD.ZS?locations=JP> (Accessed 5 October 2025).
9. Міністерство фінансів України. Фондовий ринок: Nikkei 225. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/stock/nikkei/>
10. Nikkei Inc. “Nikkei 225: Annual Data”, available at: <https://indexes.nikkei.co.jp/en/nkave/archives/data?list=annually>

References

1. Oliinyk, O. (2021), “Japan's economic miracle: The country's historical development in the period 1945-1991”, *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Istoriiia*, vol. 148, pp. 46-54, available at: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/istoriya_148_2021.pdf#page=46 (Accessed 10 October 2025).

2. Kuznetsov, O.V. (2021), "Formation of the Japanese corporate model and the crisis of the 1980s", *Stratehiia rozvytku Ukrainy*, vol. 4, pp. 71-78, available at: <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/439> (Accessed 10 October 2025).
3. The official site of Federal Reserve Bank of St. Louis (2025), "FED Economic Data", available at: <https://fred.stlouisfed.org/> (Accessed 10 October 2025).
4. Piliaiev, I. (2024), "The role of banks in Japan's economic recovery after World War II", *Economika Ukrainy*, vol. 3 (748), pp. 3-18, DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.03.003>
5. Aramaki, K. Sekine, T. Ueno, Y. and Dreyer. (2018), *Japan's Long Stagnation, Deflation, and Abenomics*, Springer, Singapore.
6. MacroTrends (2025), "Japan Government Debt to GDP Ratio", available at: <https://www.macrotrends.net/4102/japan-government-debt> (Accessed 10 October 2025).
7. Nishizaki, K. Sekine, T. Ueno, Y. and Kawai, Y. (2025), "Chronic deflation in Japan". In *Bank for International Settlements (BIS), Japan's deflation, past and present (BIS Papers No 70)*, Bank for International Settlements, pp. 11-32, available at: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap70c.pdf> (Accessed 15 October 2025).
8. World Bank (2025), "Domestic credit to private sector by banks (% of GDP) – Japan", available at: <https://data.worldbank.org/indicator/FM.AST.PRVT.GD.ZS?locations=JP> (Accessed 5 October 2025).
9. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2025), "Stock market: Nikkei 225", available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/stock/nikkei/> (Accessed 10 October 2025).
10. Nikkei Inc. (2025), "Nikkei 225: Annual Data", available at: <https://indexes.nikkei.co.jp/en/nkave/archives/data?list=annually>

Стаття надійшла до редакції 18.12.2025 р.